

مجتمع آموزش عالی فقه
مدرسه عالی فقه تخصصی
رساله دکتری Ph.D
رشته فقه مقارن، گرایش فقه امامیه و حنفیه

موضوع:

مشروعیت تکلیف صغیر و شرائط آن
از دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام) و فقه حنفیه

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین خالد غفوری

استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین بحرینی

نگارنده:

سید هاشم حسینی کفرودی

بهار ۱۴۰۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱۸

۱. هرگونه استفاده از این پایان‌نامه، با ذکر منبع بلا اشکال و نشر آن در داخل کشور، منوط به

اخذ مجوز از جامعة المصطفی (ص) العالمية است.

۲. مسئولیت مطالب مندرج در این پایان‌نامه به عهده نویسنده است.

تقدیم

پژوهش حاضر را که به لحاظ انتسابش به این حقیر، بضاعتی ناچیز، و به لحاظ مزین بودنش به آیات الهی و روایات اهل بیت (علیهم السلام) و کلمات فقهای عظیم الشان، بسی والا ارزشمند است به پیشگاه با عظمت حضرت صدیقه طاهره، فاطمه زهرا (سلام الله علیها) و آخرین ذخیره الهی، ولی نعمت و صاحب امرمان، حضرت بقیت الله (عج) تقدیم می‌کنم. امید که این سعی ناچیز مورد قبول و رضای خدای متعال قرار گیرد.

تقدیر و تشکر

با حمد و سپاس به درگاه معبود بی نیاز که توفیق شاگردی مکتب اهل بیت (علیهم السلام) را به این فقیر ارزانی داشت، بر خود لازم می دانم که از استادان و معلمانی که در تعلیم و تربیت این بنده حقیر نقش داشته و در به ثمر نشستن این اثر مرا مساعدت فرمودند تقدیر و تشکر کنم. به ویژه از استاد راهنما حضرت حجت الاسلام و المسلمین دکتر خالد غفوری و حضرت حجت الاسلام و المسلمین دکتر بحرینی که علی رغم مشغله های فراوان قبول زحمت فرموده و با راهنمایی های عالمانه و دلسوزانه خویش مرا یاری کردند سپاس گذاری می کنم.

چکیده

یکی از مباحث مهم نکاح، بحث نکاح صغیر است. این موضوع مهم فقهی، دارای ابعاد و احکام متعددی است که محل بحث و نزاع در بین فقهای مذاهب اسلامی بوده و هست. یکی از این ابعاد، بحث از مشروعیت نکاح صغیر، ادله، شروط، آثار و احکام مربوط به آن است که محور بحث پژوهش حاضر است. ضرورت تحقیق از این جهت است که از طرفی تعداد قابل توجهی از مسلمانان را پیروان دو مذهب امامیه و حنفیه تشکیل می‌دهد و مساله نیز، نسبتاً محل ابتلای عموم به ویژه احناف هست و از طرف دیگر پژوهش حاضر که دارای نگاه تطبیقی است، سبب شناخت بیشتر آراء و انظار فقهای مذهب اهل بیت (ع) و مذهب حنفیه و جهات اشتراک و افتراق و نقاط قوت و ضعف احتمالی طرفین می‌گردد که خود، از جمله عوامل تقریب بین مذاهب اسلامی به حساب می‌آید. اهم نتایج این پژوهش که به روش توصیفی تحلیلی صورت گرفته عبارتند از: اصل مشروعیت نکاح صغیر، امری است که از دیدگاه فقه اهل بیت (ع) و فقه حنفیه به رسمیت شناخته شده و دارای پشتوانه قطعی نقلی و عقلایی می‌باشد. اولیاء صغیر که از ناحیه شرع مقدس ولایت تزویج صغیر به ایشان تفویض شده دارای مراتب متعدد طولی هستند که در صورت داشتن شرائط همچون اسلام، بلوغ، عقل، رشد، حریت و وثاقت و امانت‌داری، مجازند که با احراز مصلحت صغیر، اقدام به تزویج وی نمایند. تزویج صورت گرفته اگر با احراز تمام شرائط معتبر صورت گرفته باشد، نافذ و غیر قابل فسخ می‌باشد اما در صورت اختلال شرائط اولیاء یا شرائط تزویج، نکاح مزبور قابل فسخ بوده و در برخی از موارد محکوم به بطلان است. اما در خصوص فروعات و احکام مترتب بر مشروعیت، از قبیل ماهیت صغیر و علائم بلوغ، اشتراط یا عدم اشتراط حیات پدر در ثبوت ولایت جد، ولایت مادر، اجداد مادری، وصی و عدول المؤمنین بر تزویج صغیر، حکم مهریه و نفقه صغیره، حکم مباشرت با صغیره، توارث زوجین، موارد جواز فسخ نکاح صغیر و سایر فروعات مرتبط، اختلاف قابل توجهی بین فریقین وجود دارد که عمدتاً ریشه در اختلاف مبانی و روش استنباط دارد. در فقه امامیه فرایند استنباط احکام در چارچوب کتاب و سنت و قواعد متقنی که پشتوانه قطعی عقلی و عقلانی دارد صورت می‌گیرد اما فقه حنفیه تا حد و اندازه قابل توجهی متأثر از وجوه و اعتبارات ظنیه همچون قیاس و استحسان و... می‌باشد و این حاکی از غنای فقه اهل بیت (ع) است.

واژگان کلیدی: مشروعیت، نکاح، صغیر، فقه، ولایت، عدالت، مصلحت، لزوم، جواز

فهرست مطالب

مقدمه	۱
الف. بیان مسئله	۱
ب. سؤال‌های تحقیق	۲
سؤال اصلی تحقیق	۲
سؤال‌های فرعی تحقیق	۲
ج. سابقه تحقیق	۲
د. ضرورت تحقیق	۳
ه. فرضیه‌های تحقیق	۴
و. اهداف تحقیق	۵
ز. نظریه‌پردازی یا نوآوری تحقیق	۵
ح. روش تحقیق	۶
ط. روش گردآوری اطلاعات	۶
ی. قلمرو تحقیق (زمانی، مکانی و موضوعی)	۶
ک. ساماندهی تحقیق	۶
ل. مشکلات تحقیق	۷
تذکر چند نکته	۸
فصل اول کلیات و مفاهیم	۹
گفتار اول: کلیات	۱۱
مبحث اول: ویژگی‌های فقه اهل بیت (علیهم السلام)	۱۱

مبحث دوم: فقه حنفی و شاخصه های آن.....	۱۲
مؤسس فقه حنفی.....	۱۲
مصادر فقهی ابوحنیفه.....	۱۳
تحلیل و نقد.....	۱۵
مبحث سوم: نکاح صغیر در برخی از ادیان و شرایع مهم دنیا.....	۱۶
الف. ازدواج در دین مسیحیت.....	۱۶
۱. سن بلوغ و رشد در مسیحیت.....	۱۶
۲. ولایت پدر در امر نکاح.....	۱۷
ب. ازدواج در دین یهود.....	۱۷
۱. شرایط ازدواج در دین یهود.....	۱۷
۲. ولایت پدر در ازدواج.....	۱۸
۳. سن ازدواج در یهودیت.....	۱۸
ج. ازدواج در دین زرتشت.....	۱۹
۱. سن بلوغ و رشد عقلی در دین زرتشت.....	۲۰
۲. اجازه ی پدر یا ولی برای ازدواج.....	۲۰
نتیجه بحث.....	۲۰
گفتار دوم: مفاهیم.....	۲۱
الف. مشروعیت.....	۲۱
ب. نکاح.....	۲۲
ج. صغیر.....	۲۵
د. شرط در لغت و اصطلاح.....	۲۶
ه. فقه.....	۲۷

و. رشد.....	۲۹
ز. ولایت.....	۳۰
ح. عدالت.....	۳۳
ط. مصلحت.....	۳۴
ی. کفاءة.....	۳۵
ک. مهر المثل.....	۳۷
ل. لزوم و جواز عقد.....	۳۸
فصل دوم مشروعیت نکاح صغیر و احکام و آثار مترتب بر آن..... ۴۱	
گفتار اول: ماهیت صغیر از دیدگاه فقه اهل بیت (ع) و فقه حنفیه.....	۴۳
دیدگاه امامیه.....	۴۳
دیدگاه حنفیه.....	۴۴
نظر برگزیده.....	۴۴
گفتار دوم: ادله مشروعیت نکاح صغیر از دیدگاه فقه اهل بیت (ع) و فقه حنفیه.....	۴۷
مبحث اول: ادله مشروعیت نکاح صغیر از دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۴۷
الف. ادله عامه.....	۴۷
ب. ادله خاصه.....	۴۸
مبحث دوم: ادله مشروعیت نکاح صغیر از دیدگاه حنفیه.....	۵۴
الف. بیان عده صغیره (سه ماه) در قرآن کریم.....	۵۴
ب. عموم آیه کریمه «وأنکحوا الأیامی».....	۵۴
ج. سنت نبوی (ص).....	۵۵
د. سیره عملی صحابه.....	۵۵
تحلیل و نقد.....	۵۵

- ه. مقتضای حاجت و مصلحت صغیر..... ۵۷
- جمع بندی ادله حنفیه..... ۵۷
- مبحث سوم: بررسی ادله مخالفین مشروعیت نکاح صغیر..... ۵۸
- الف. آیه ششم سوره مبارکه نساء: «حتی إذا بلغوا النکاح»..... ۵۸
- ب. استدلال ابن شبرمه..... ۵۸
- ج. استدلال ابن حزم..... ۵۹
- د. عدم حاجت مولی علیه..... ۵۹
- ه. استقلال پس از بلوغ..... ۶۰
- نقد ادله مخالفین مشروعیت..... ۶۰
- نظر برگزیده..... ۶۱
- گفتار سوم: آثار مشروعیت نکاح صغیر..... ۶۳
- مبحث اول: نفقه در نکاح صغیر..... ۶۳
- الف. فرض صغیر بودن زوجه..... ۶۳
- دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام)..... ۶۳
- دیدگاه حنفیه..... ۶۵
- نظر برگزیده..... ۶۶
- ب. فرض صغیر بودن زوج صغیر..... ۶۷
- دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام)..... ۶۷
- دیدگاه حنفیه..... ۶۸
- نظر برگزیده..... ۶۹
- ج. طرفین صغیر باشند..... ۶۹
- دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام)..... ۶۹

دیدگاه حنفیه.....	۷۰
مبحث دوم: مهریه در نکاح صغیر.....	۷۲
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۷۲
دیدگاه حنفیه.....	۷۴
نظر برگزیده.....	۷۵
مبحث سوم: حکم مباشرت با صغیره.....	۷۶
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۷۶
دیدگاه حنفیه.....	۸۰
نظر برگزیده.....	۸۱
مبحث چهارم: احکام مترتب بر مباشرت با صغیره از دیدگاه امامیه و حنفیه.....	۸۱
الف. حرمت ابدی مباشرت (در فرض افضاء).....	۸۲
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۸۲
دلیل قول غیر مشهور (حرمت مؤبدۀ مطلقه).....	۸۳
دلیل قول مشهور.....	۸۵
دیدگاه حنفیه.....	۸۶
نظر برگزیده.....	۸۶
ب. عدم انحلال نکاح.....	۸۷
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۸۷
دلیل قول انفساخ.....	۸۷
نقد.....	۸۸
ادله قول مشهور (عدم انفساخ نکاح).....	۸۸
دیدگاه حنفیه.....	۸۹

نظر برگزیده.....	۸۹
ج. وجوب دیه.....	۸۹
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۸۹
نقد روایات مثبت دیه.....	۹۰
دیدگاه حنفیه.....	۹۴
نظر برگزیده.....	۹۵
د. وجوب نفقه مادام العمر.....	۹۶
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۹۶
دیدگاه حنفیه.....	۹۸
نظر برگزیده.....	۹۸
ه. وجوب مهر.....	۹۹
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۹۹
دیدگاه حنفیه.....	۱۰۰
نظر برگزیده.....	۱۰۱
و. توارث صغیرین.....	۱۰۱
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۱۰۱
فرض اول: توارث در نکاح ولائی صغیر.....	۱۰۲
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۱۰۲
دیدگاه حنفیه.....	۱۰۳
نظر برگزیده.....	۱۰۴
فرض دوم: توارث در نکاح فضولی صغیر.....	۱۰۴
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۱۰۴

دیدگاه حنفیه در خصوص توارث در نکاح فضولی صغیر.....	۱۱۳
تحلیل و نقد و بیان نظر برگزیده.....	۱۱۳
ز. ترتب سایر آثار (محرمیت و مهر).....	۱۱۴
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۱۱۴
دیدگاه حنفیه.....	۱۱۶
نظر برگزیده.....	۱۱۶
تذکر دو نکته.....	۱۱۶
نکته اول (ماهیت اجازه).....	۱۱۶
نکته دوم (اعتبار وجود مجیز در صحت نکاح فضولی).....	۱۱۹
فصل سوم اولیاء صغیر در امر نکاح و مراتب ولایت.....	۱۲۱
گفتار اول: ولایت پدر و جد پدری.....	۱۲۳
مبحث اول: ادله ولایت پدر و جد پدری در امر نکاح صغیر.....	۱۲۳
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۱۲۳
الف. آیات.....	۱۲۴
ب. روایات.....	۱۲۵
ج. اجماع.....	۱۲۸
دیدگاه حنفیه.....	۱۲۹
نظر برگزیده.....	۱۳۰
مبحث دوم: اشتراط یا عدم اشتراط حیات پدر در ولایت جد از دیدگاه فریقین.....	۱۳۱
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۱۳۱
ادله قائلین به نفی اشتراط.....	۱۳۱
دلیل قائلین به اشتراط حیات پدر در بقای ولایت جد.....	۱۳۹

- دیدگاه حنفیه..... ۱۴۲
- نظر برگزیده..... ۱۴۲
- گفتار دوم: ولایت مادر و اجداد مادری در تزویج صغار ۱۴۳
- دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام)..... ۱۴۳
- مبحث اول: نقد و بررسی ادله مثبت ولایت مادر و اجداد مادری..... ۱۴۴
- مبحث دوم: نقد و بررسی ادله نافی ولایت مادر و اجداد مادری..... ۱۴۸
- الف. روایات..... ۱۴۸
- ب. دلیل اولویت..... ۱۵۱
- ج. تسلّم بین العامّة..... ۱۵۲
- د. اجماع..... ۱۵۲
- ه. استصحاب..... ۱۵۳
- دیدگاه حنفیه..... ۱۵۳
- نظر برگزیده..... ۱۵۴
- مبحث سوم: ادله مختص نفی ولایت اجداد امی ۱۵۵
- دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام)..... ۱۵۵
- الف. موثقه عیید بن زرارة..... ۱۵۵
- ب. تبادر..... ۱۵۶
- دیدگاه حنفیه..... ۱۵۷
- نظر برگزیده..... ۱۵۷
- گفتار سوم: ولایت عصبه بر نکاح صغار ۱۵۸
- دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام)..... ۱۵۸
- ادله نفی ولایت عصبه..... ۱۵۸

دیدگاه حنفیه در خصوص ولایت غیر پدر و جد پدری در امر نکاح صغار.....	۱۶۱
نظر برگزیده.....	۱۶۳
گفتار چهارم: ولایت مولا بر نکاح عید و إماء.....	۱۶۴
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۱۶۴
ادله ولایت مولا بر نکاح.....	۱۶۴
دیدگاه حنفیه.....	۱۶۷
نظر برگزیده.....	۱۶۸
گفتار پنجم: ولایت وصی بر تزویج صغار.....	۱۶۹
دیدگاه فقه اهل بیت (ع).....	۱۶۹
قول اول: عدم ولایت وصی بر تزویج صغار.....	۱۶۹
قول دوم: ولایت مطلقه وصی.....	۱۷۴
قول سوم: ولایت مقیده وصی.....	۱۷۶
دیدگاه حنفیه.....	۱۷۹
ادله قول مشهور حنفیه (نفی مطلق ولایت وصی).....	۱۷۹
الف. روایات.....	۱۷۹
ب. غیر قابل انتقال بودن ولایت تزویج.....	۱۸۱
نظر برگزیده.....	۱۸۲
گفتار ششم: ولایت وکیل.....	۱۸۳
مبحث اول: وکالت در لغت و در اصطلاح فقها.....	۱۸۳
مبحث دوم: بررسی انظار فقها در خصوص وکالت در تزویج صغیر یا صغیره وادله آن.....	۱۸۴
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۱۸۴
ادله جواز توکیل در نکاح ولائی صغیر یا صغیره از دیدگاه امامیه.....	۱۸۵

۱. عموم روایات..... ۱۸۵
۲. روایات خاصه..... ۱۸۶
۳. مقتضای اصل و قاعده..... ۱۸۶
۴. اجماع..... ۱۸۶
- دیدگاه حنفیه..... ۱۸۶
- نظر برگزیده..... ۱۸۷
- گفتار هفتم: ولایت حاکم..... ۱۸۸
- مبحث اول: ولایت حاکم در فرض وجود پدر یا جد پدری..... ۱۸۸
- دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام)..... ۱۸۸
- دیدگاه حنفیه..... ۱۹۰
- نظر برگزیده..... ۱۹۰
- مبحث دوم: ولایت حاکم در فرض عدم وجود پدر یا جد پدری..... ۱۹۱
- دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام)..... ۱۹۱
- ادله قول اول (عدم ولایت حاکم)..... ۱۹۱
- ادله قول دوم (ولایت حاکم بدون در نظر گرفتن حاجت و مصلحت صغیر و صغیره)..... ۱۹۲
- ادله قول سوم (ولایت حاکم با رعایت حاجت و مصلحت)..... ۱۹۲
- دیدگاه حنفیه..... ۱۹۴
- نظر برگزیده..... ۱۹۴
- گفتار هشتم: ولایت عدول المؤمنین..... ۱۹۵
- دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام)..... ۱۹۵
- دیدگاه حنفیه..... ۱۹۶
- نظر برگزیده..... ۱۹۶

فصل چهارم شروط تزویج ولانی صغیر.....	۱۹۹
گفتار اول: شرائط اولیاء صغیر در امر نکاح از دیدگاه فقه اهل بیت (ع) و فقه حنفیه	۲۰۱
مبحث اول: اسلام.....	۲۰۲
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۲۰۲
ادله اعتبار اسلام در اولیاء صغیر.....	۲۰۲
دیدگاه حنفیه.....	۲۰۶
ادله عدم ولایت کافر بر مسلمان از دیدگاه احناف.....	۲۰۶
نظر برگزیده.....	۲۰۸
مبحث دوم: بلوغ.....	۲۰۹
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۲۰۹
ادله اعتبار بلوغ ولی.....	۲۰۹
دیدگاه حنفیه.....	۲۱۰
نظر برگزیده.....	۲۱۰
مبحث سوم: عقل.....	۲۱۱
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۲۱۱
ادله اعتبار عقل در ولی.....	۲۱۱
دیدگاه حنفیه.....	۲۱۳
نظر برگزیده.....	۲۱۳
مبحث چهارم: رشد و کمال.....	۲۱۴
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۲۱۴
دیدگاه حنفیه.....	۲۱۵
نظر برگزیده.....	۲۱۵

مبحث پنجم: حریت.....	۲۱۵
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۲۱۵
ادله اعتبار حریت ولی.....	۲۱۶
دیدگاه حنفیه.....	۲۱۸
ادله احناف بر اشتراط حریت.....	۲۱۸
نظر برگزیده.....	۲۲۰
مبحث ششم: عدالت.....	۲۲۰
الف. عدالت حاکم.....	۲۲۰
دیدگاه فقه اهل بیت (ع).....	۲۲۰
دیدگاه حنفیه.....	۲۲۱
نظر برگزیده.....	۲۲۴
ب. اعتبار عدالت در پدر و جد پدری.....	۲۲۵
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۲۲۵
ادله مشهور بر عدم اعتبار عدالت.....	۲۲۶
ادله اعتبار عدالت.....	۲۲۷
دیدگاه حنفیه.....	۲۲۹
ادله عدم اشتراط عدالت.....	۲۳۰
نظر برگزیده.....	۲۳۱
ج. عدالت وکیل.....	۲۳۲
دیدگاه فقه اهل بیت (ع).....	۲۳۲
دیدگاه حنفیه.....	۲۳۲
نظر برگزیده.....	۲۳۳

د. عدالت وصی.....	۲۳۴
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۲۳۴
ادله اعتبار عدالت وصی.....	۲۳۴
دیدگاه حنفیه.....	۲۳۸
نظر برگزیده.....	۲۳۸
ه. عدالت عدول المؤمنین.....	۲۳۹
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۲۳۹
نظر برگزیده.....	۲۴۰
گفتار دوم: شروط تزویج صغیر.....	۲۴۰
دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....	۲۴۰
الف. عدم المفسده.....	۲۴۱
ادله اعتبار عدم المفسدة.....	۲۴۲
ب. لحاظ مصلحت.....	۲۴۴
ادله اعتبار مصلحت (در تزویج پدر و جد پدری).....	۲۴۶
دیدگاه حنفیه.....	۲۴۷
ادله احناف بر اثبات اشتراط مصلحت در تزویج ولائی.....	۲۴۸
نظر برگزیده.....	۲۴۹
بیان دو مطلب تکمیلی.....	۲۵۰
مطلب اول: دوران امر بین صالح و اصلح.....	۲۵۰
مطلب دوم: مرجع تشخیص مصلحت.....	۲۵۱
ج. قابلیت استمتاع.....	۲۵۳
ادله قائلین به اشتراط قابلیت استمتاع.....	۲۵۴

۲۵۷.....	ادله قائلین به عدم اشتراط.....
۲۶۰.....	نظر برگزیده.....
۲۶۳.....	فصل پنجم لزوم یا جواز نکاح صغیر.....
۲۶۵.....	گفتار اول: حکم نکاح صغیر (لزوم یا جواز یا بطلان) در حالات خاص.....
۲۶۵.....	مبحث اول: حکم تزویج غیر ولی.....
۲۶۵.....	دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....
۲۶۷.....	دیدگاه حنفیه.....
۲۶۸.....	نظر برگزیده.....
۲۶۹.....	مبحث دوم: حکم تزویج صغیر یا صغیره در فرض اشتغال بر مفسده یا خلّو از مصلحت.....
۲۶۹.....	دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....
۲۷۰.....	دیدگاه حنفیه.....
۲۷۱.....	نظر برگزیده.....
۲۷۳.....	مبحث سوم: تزویج به معیوب.....
۲۷۳.....	دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....
۲۷۶.....	دیدگاه حنفیه.....
۲۷۶.....	نظر برگزیده.....
۲۷۷.....	مبحث چهارم: تزویج به غیر مهر المثل.....
۲۷۷.....	دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام).....
۲۷۷.....	الف. فرض اشتغال نکاح بر مصلحت یا عدم المفسده (علی اختلاف المبانی).....
۲۷۸.....	دلیل قول غیر مشهور (صحت عقد و بطلان مهر).....
۲۷۸.....	ب. فرض خلّو از مصلحت یا اشتغال بر مفسده (علی اختلاف المبانی).....
۲۸۳.....	دیدگاه حنفیه.....